

УДК : 65.015.6:637'6

Станько В.Ю., ст. викладач

Львівський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЬВІВЩИНИ

У статті приведено результати аналізу ефективності розвитку м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області та надано пропозиції щодо його подальшого розвитку.

Ключові слова: м'ясне скотарство, ВРХ, яловичина, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Скотарство історично було традиційною для досліджуваного регіону галуззю тваринництва у зв'язку з тим, що для його розвитку склалися сприятливі природні умови, адже значна частина території відноситься до гірських та передгірських районів Карпат. Однак відродження скотарства пов'язане зі значними капіталовкладеннями, оскільки більшість тваринницьких приміщень колишніх колгоспів і радгоспів або зруйновано, або перепрофільовано. Крім того, в більшості випадків перетворилися на чагарники колишні культурні пасовища. Серед проблем розвитку галузі слід відзначити низький потенціал продуктивності наявного поголів'я корів, для покращення якого необхідно кардинально покращити селекційно-племінну роботу. Це ставить перед власниками підприємств, які хотіли б розвивати скотарство у своєму господарстві такі перепони фінансового характеру, які вони самостійно подолати не здатні.

Останнім часом, завдяки поліпшенню цінової і кредитної політики, розширенню напрямків і обсягів державної підтримки у скотарстві створились сприятливі умови для його стабілізації та розвитку в господарствах усіх форм власності. Виникла об'єктивна потреба змінити стратегію ведення скотарства з наданням першочергового значення в нарощуванні валового виробництва продукції використання прогресивних енерго- і ресурсозберігаючих технологій та збільшення якості і конкурентоспроможності продукції. Розробка та впровадження ефективних технологічних рішень виробництва тваринницької продукції застосовуватиметься як у великотоварних, так і в дрібних господарствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі сторони проблеми розвитку м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах знайшли відображення в публікаціях Біттера О. А., Бойка В. І., Месель-Веселяка В. Я. Місюка М. В., Цимбал В. О., Шолудько О. В., Якубів В. М., Яціва І. Б. та інших вчених, однак не всі її аспекти розглянуто детально. Зокрема, не виділені основні чинники, які спричинили існуючу ситуацію, а тому, – це вимагає подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз ефективності розвитку м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах Львівської області та надання пропозицій щодо його подальшого розвитку.

Результати досліджень. М'ясне скотарство в області представлене волинською м'ясною та абердин-ангуською породами. Основною проблемою галузі м'ясного скотарства є зменшення обсягів виробництва продукції та поголів'я тварин, яке відбувається в господарствах всіх форм власності. Так, порівняно з показниками 2009 року, станом на 01.01.2012 року чисельність ВРХ сільськогосподарських підприємств Львівської області скоротилась на 11,1% і склало 24158 голів, а виробництво яловичини – на 13,8% і склало 28990 центнерів (табл. 1, табл. 2).

Таблиця 1

**Чисельність ВРХ у сільськогосподарських підприємствах
Львівської області, голів**

Назва району	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2011р. у % до 2009 р.
Львівська область	27177	24167	24158	88,9
Полісся	18238	15080	14627	80,2
Бродівський	3995	3728	3919	98,2
Буський	386	215	188	48,7
Жовківський	3283	2675	2424	73,8
Золочівський	1219	953	1293	106,1
Кам'янка-Буський	650	551	276	42,5
Радехівський	1952	1761	1843	94,4
Сокальський	6426	4896	4374	68,1
Яворівський	327	301	310	94,8
Лісостеп	4282	4515	4784	111,7
Гродоцький	834	742	581	69,7
Жидачівський	1345	1817	2264	168,3
Мостиський	403	403	354	87,8
Миколаївський	383	300	298	77,8
Перемишлянський	90	75	121	134,4
Пустомитівський	1227	1178	1166	95,0
Прикарпаття	4638	4465	4727	101,9
Дрогобицький	2008	1895	1903	94,8
Самбірський	2045	2046	2193	107,2
Старосамбірський	199	202	199	100,0
Стрийський	386	322	432	111,9
Карпати	0	0	0	0
Сколівський	0	0	0	0
Турківський	0	0	0	0

Така ситуація призвела до зменшення рівня виробництва та споживання продуктів м'ясного скотарства.

За останні роки на ринку яловичини практично не відбулося серйозних структурних змін через відсутність впроваджених системних інвестиційних проектів.

Нині є нагальна потреба чітко визначити пріоритети розвитку галузі скотарства, а також механізми їх державної підтримки з урахуванням специфіки ринкової економіки та вимог СОТ.

М'ясне скотарство в сільськогосподарських підприємствах Львівської області найбільш розвинуте в поліських районах, де є достатня кількість природних пасовищ, що дає можливість випасати м'ясну худобу з ранньої весни до пізньої осені та одержувати значну кількість дешевої яловичини з мінімальними затратами кормів, людської праці, енергоносіїв (табл. 2).

Таблиця 2

**Вирощено ВРХ у сільськогосподарських підприємствах
Львівської області, у живій масі, ц**

Назва району	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2011р. у % до 2009 р.
Львівська область	33631	289922	28990	86,2
Полісся	22742	18199	16670	73,3
Бродівський	4167	3639	3878	93,1
Буський	963	546	265	27,5
Жовківський	5264	3812	3215	61,1
Золочівський	1620	1430	1601	98,8
Кам'янка-Буський	621	654	332	43,4
Радехівський	2130	2087	1950	91,5
Сокальський	7704	5763	5218	67,7
Яворівський	273	268	211	77,3
Лісостеп	6105	5584	7170	117,4
Гродоцький	1273	1101	1123	88,2
Жидачівський	2642	2371	3883	146,9
Мостиський	353	327	263	74,6
Миколаївський	332	277	247	74,5
Перемишлянський	343	70	302	88,1
Пустомитівський	1162	1438	1352	116,4
Прикарпаття	4850	5068	5125	105,7
Дрогобицький	1796	1866	1731	96,4
Самбірський	2673	2757	2867	107,2
Старосамбірський	207	271	257	124,2
Стрийський	174	174	270	155,2
Карпати	0	0	0	0
Сколівський	0	0	0	0
Турківський	0	0	0	0

Основними причинами, що призвели до негативних наслідків у скотарстві Львівської області і продовжують свою негативну дію є:

- нестабільний рівень закупівельних цін на яловичину, що не забезпечує стійкого беззбиткового їх виробництва, що знижує інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств;

- недосконалий механізм державного регулювання імпорту продукції, яка завозиться за значно нижчими цінами, що ставить вітчизняного товаровиробника в нерівні умови і несе загрозу подальшого згортання виробництва;

- відсутність вигідної для товаровиробника кредитної політики, спрямованої на оновлення основних засобів виробництва;

- слабе інтегрування виробництва, переробки і реалізації м'ясної продукції, що призводить до різких коливань закупівельних цін на яловичину;

- низька платоспроможність населення;

- значне зменшення кількості великих спеціалізованих підприємств з високим рівнем концентрації і технологічного забезпечення виробництва яловичини;

- морально застарілі технологічні і технічні засоби виробництва на фермах, що обумовлює високу енергоємність виробництва одиниці продукції м'ясного скотарства та її собівартість;

- виробництво абсолютної більшості яловичини в особистих господарствах населення, яке здійснюється на натуральній основі, що унеможливує застосування сучасних технологій їх виробництва.

В силу негативних факторів, величезний економічний потенціал галузі не використовується і на половину, надзвичайно низькою залишається якість тваринницької сировини.

За таких умов лише комплексний підхід до вирішення існуючих проблем в скотарстві дозволить докорінно змінити ситуацію даного сегменту вітчизняного тваринництва в напрямі повного задоволення державних потреб.

Ситуація, що склалася, зумовлена рядом причин. В умовах розбалансованості ринкових відносин, коли вартість реалізації тваринницької продукції не відшкодовувала її собівартості, диспаритету цін на продукцію тваринництва і матеріально-технічні ресурси, при недосконалості системи регулювання ринку, коли значна кількість продукції реалізується через посередників, які привласнюють значну частину прибутків, створену на стадії виробництва, відсутності дієвої державної політики щодо створення сприятливих економічних умов для розвитку галузі, переважна частина господарств ліквідувала скотарство через його збитковість.

На стан виробництва яловичини впливає також її продуктивність. Так, з даних табл. 3 видно, що, починаючи з 2009 року до 2011 року, у сільськогосподарських підприємствах Львівської області спостерігався збільшення середньодобових приростів великої рогатої худоби, а саме в 2009 році середньодобовий приріст в області склав 482 г, а у 2011 році - 510 г, що на 42 г більше, ніж у 2010 р.

Таблиця 3

**Середньодобові прирости худоби у сільськогосподарських підприємствах
Львівської області, грам**

Назва району	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2011р. у % до 2009 р.
Львівська область	482	468	510	105,8
Полісся	539	478	465	86,3
Бродівський	385	360	418	108,6
Буський	594	570	411	69,2
Жовківський	848	563	540	63,7
Золочівський	667	494	483	72,4
Кам'янка-Буський	504	485	404	80,2
Радехівський	391	463	474	121,2
Сокальський	428	400	489	114,2
Яворівський	494	485	503	108,8
Лісостеп	496	460	556	112,1
Гродоцький	503	496	594	118,1
Жидачівський	848	728	794	93,6
Мостиський	364	311	291	110,2
Миколаївський	340	388	381	112,1
Перемишлянський	532	339	814	153,0
Пустомитівський	391	501	464	118,7
Прикарпаття	408	481	443	108,5
Дрогобицький	364	378	375	103,2
Самбірський	575	743	743	129,2
Старосамбірський	458	525	370	80,8
Стрийський	236	279	285	120,7
Карпати	0	0	0	0
Сколівський	0	0	0	0
Турківський	0	0	0	0

У м'ясному скотарстві поліських районів Львівщини в останні роки спостерігається тенденція скорочення чисельності поголів'я, що в цілому вплинуло на зменшення обсягів виробництва яловичини. Негативними залишаються показники щодо реалізації великої рогатої худоби. Так, в 2009 році було реалізовано 25,0 тис. ц великої рогатої худоби на м'ясо в живій вазі, а в 2011 році – лише 21,9 тис. ц, що на 3,1 тис. ц менше, або на 12,3%. Не можна не відмітити вплив ціни на реалізацію яловичини (табл. 4).

Таблиця 4

**Реалізовано на забій ВРХ у сільськогосподарських підприємствах
Львівської області, у живій масі, ц**

Назва району	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2011р. у % до 2009 р.
Львівська область	36895	3976	63217	171,3
Полісся	25001	25297	21918	87,7
Бродівський	4227	5996	7663	181,3
Буський	2127	570	109	5,1
Жовківський	4927	4617	2615	53,1
Золочівський	2012	1680	1424	70,8
Кам'янка-Буський	490	1056	1572	320,8
Радехівський	1676	2289	2147	128,1
Сокальський	9204	8783	6146	66,8
Яворівський	338	306	242	71,6
Лісостеп	8008	9417	27260	340,4
Гродоцький	1713	1759	1690	98,7
Жидачівський	3702	5504	22922	619,2
Мостиський	71	310	90	126,7
Миколаївський	575	446	165	28,7
Перемишлянський	695	92	1118	160,8
Пустомитівський	1252	1306	1275	101,8
Прикарпаття	3877	4352	14025	361,7
Дрогобицький	1080	1000	1236	114,4
Самбірський	2513	3129	12516	490,1
Старосамбірський	122	121	70	57,4
Стрийський	162	102	203	125,3
Карпати	0	0	0	0
Сколівський	0	0	0	0
Турківський	0	0	0	0

Зараз підприємства м'ясного скотарства Львівської області опинилися в такому становищі, коли, з одного боку, неминучі високі витрати виробництва, обумовлені диспаритетом цін та відсутністю доступних інвестиційних вкладень у нові сучасні ресурсоощадливі технології, а з іншого – непередбачувані низькі ціни реалізації виробленої продукції, що руйнують усі позитивні результати господарської діяльності.

Зниження збитковості виробництва основних видів продукції м'ясного скотарства, яке спостерігається впродовж останніх років, не в останню чергу, пов'язане із підвищенням продуктивності поголів'я худоби.

Висновки. На нашу думку, стабілізація та стійке нарощування поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах Львівської області можливе за рахунок:

1. Першочергового прийняття комплексу антикризових заходів із призупинення скорочення чисельності поголів'я великої рогатої худоби в області.

2. Надання фінансової допомоги за рахунок коштів обласного бюджету господарствам усіх форм власності для впровадження інвестиційно-

інноваційних бізнес-проектів за пріоритетними напрямками розвитку підприємств м'ясного скотарства, у тому числі – для екологічно безпечної утилізації органічних відходів на основі сучасних технологій отримання біогазу.

3. Створення ринкової інфраструктури заготівлі та збуту тваринницької продукції на основі розгалуженої мережі кооперативних об'єднань і асоціацій в районах області.

4. Забезпечення організаційно-правових та економічних умов для інтеграції і кооперації сільськогосподарських підприємств із селянськими (фермерськими) та особистими господарствами населення в напрямку заготівлі та збуту продукції, матеріально-технічного забезпечення.

5. Нарощування чисельності поголів'я великої рогатої худоби в аграрних підприємствах за рахунок закупівлі тварин в особистих селянських господарствах населення, відновлення практики організації дорощування і відгодівлі телят до високих вагових кондицій.

6. Впровадження в регіоні пілотних проектів зі створення міні-переробних підприємств з повним технологічним циклом з виробництва м'ясної продукції на базі господарств різних організаційно-правових форм.

Література

1. Біттер О. А. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах : [монографія] / Біттер О. А., Ковальова Г. В., Мазуренко О. В. – Івано-Франківськ : Вежа, 2011. – 184 с.

2. Технологія виробництва продукції тваринництва : [підручник] / [Бусенко О. Т., Столюк В. Д., Могильний О. Й. та ін.] ; за ред. О. Т. Бусенка. – К. : Вища освіта, 2005. – 496 с.

3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року №1158. – К., 2007 – 71 с.

4. Про заходи щодо активізації роботи з розвитку тваринництва // Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2008 року № 729 [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/729-2008-%D0%BF>

5. Статистичний бюлетень. Про стан тваринництва у сільськогосподарських підприємствах області на 1 січня 2010 року. Головне управління статистики у Львівській області. – Львів. – 2011. – 28 с.

6. Статистичний бюлетень. Про стан тваринництва у сільськогосподарських підприємствах області за 2011 року. Головне управління статистики у Львівській області. – Львів, – 2012. – 26 с.

Рецензент – к. е. н., доцент Батюк Б. Б.